

Äpplet och masken

Likt många animerade filmer idag vill "Äpplet och masken" tydligt attrahera både en barnpublik och deras äldre följeslagare. Dels som ett rikt animerat äventyr och fartfylld roadmovie för de yngre. Dels som en sedelärande fruktfabel och allegorisk betraktelse för de lite äldre över livet, identiteten och det sociala samspelet mellan alla 'mänskliga' varelser. Ingången till filmen formas således av den publik som ser den.

Rekommenderad från åk 2

EN FILMHANDLEDNING AV
LOUISE LAGERSTRÖM

Handling

På en gren på ett äppelträd i en lummig trädgård hänger Torben. Ett välformat äpple med ambitioner och drömmar om att bli ett beundrat utställningsäpple när tiden är inne. Förutsättningarna ser lysande ut tills han en dag ansätts av en mask vid namn Sylvia. Ett snacksaligt kryp som vägrar lämna hans härliga äppelhus. Nu är det Torbens tur att skakas ner från trädet av de andra frukterna, som inte ser med blida ögon på maskättna grannar.

Bäste vännen Newton, ett päronformat 'suräpple' med bohemisk livsstil slänger sig självmant ner på marken för att göra Torben sällskap. En road movie, där det sjung-

ande körsbäret Bo snart ansluter sig, tar sin början.

Den lilla fruktrion, plus Sylvia, träffar på disciplinerade grönsaker och primörer i ett växthus, festar med sambadansande exotiska frukter och tillfångatas av fundamentalistiska potatisar. Med nöd och näppe slipper de undan elektriska vakthundar, vilda gräsklippare och att fastna i komposten innan de når fram till den mystiske doktor Man. Han är en specialist på skadedjur och Torben hoppas att han ska befria honom från Sylvia en gång för alla.

Men vandringen har svetsat samman de udda vännerna och till slut blir det aldrig någon skilsmässa. Snarare en början på något nytt. Livet går vidare, och vidare.

En allegorisk fruktfabel

Det klassiska sagoberättandet har i alla tider rört sig i parallella världar och egna fiktiva universum. En tradition som förts vidare in i det filmiska berättandet för den unga publiken. Inte minst uppsjön av animerade filmer har tagit fasta på potentialen i de gränslösa möjligheter som dessa världar utgör. Inslag av fabeln, det vill säga där djuren står som uttolkare och förmedlare av en högre sensmoral har sedan Disneys tidiga produktioner som "Bambi", "Dumbo" eller "Aristocats", varit en populär genre.

Men djuranimationerna har i än högre grad sköljt över biodukarna de senaste tio åren med (oftast dataanimerade) filmer som "Madagaskar", "Bakom häcken", "Boog & Elliot", "Vilddjuren", "Kung Fu Panda" för att bara

nämna några. Ibland har djuren ersatts av leksaker som i Toy Storyfilmerna, monster som i "Monsters Inc" eller "Monsters vs Aliens" eller kombinerats med världar som liknar den mänskliga som i "Bee Movie" eller "Råtta-touille". Gemensamt för de alla, vare sig det har handlat om hypokondriska giraffer, narcissistiska rymdfarare eller identitetskrisande monster är att de vill berätta något om vår egen värld och om mänskligheten. Inte sällan med en sedelärande ton.

Den danska animerade filmen "Äpplet och masken" sällar sig onekligen till denna uppsjö av mikrokosmos som kanske existerar jämte vårt eget. Men denna gång är djuren ersatta av frukter och grönsaker. Vilkas funktion vi antingen kan betrakta just som huvudkaraktärer i en färgglad saga för barn om ett äpples äventyr med sina vänner. Men också som en fabel och allegori över samhället.

"Äpplet och masken" har med sina enkla animeringar, sina tydliga karaktärer och sitt fartfyllda berättande ett direkt tilltal till en barnpublik. Inte desto mindre finns många underliggande budskap i filmen som kommer att uttolkas utifrån den mognad som publiken har. Problematiken kring vänskap kan redan ett yngre barn känna igen sig i medan frågor kring drömmar, perfektionism och mer existentiella frågor kanske kräver att barnen är äldre.

En vuxen publik kan roa sig med att se det hela än mer politiskt allegoriskt, som utslagningen av de svaga i äppelträdgården, den religiösa intoleransen hos de fundamentalistiska potatisarna eller mer filosofiska frågor kring livet och döden. Man kan sålunda tolka filmen på flera plan och utgå ifrån den åldersgrupp man har med sig på biobesöket.

- Fundera över filmens olika tolkningsmöjligheter. Kan man se filmens olika frukter som representanter för olika sorters människotyper och livsstilar? Varför är det så tackamt att överföra mänskliga arketyper till andra varelser? Jämför exempelvis de disciplinerade växthusgrönsakerna med de livsbejakande exotiska frukterna.

- Hur kan man se filmen som en bild av livets förgänglighet och eviga kretslopp? Både i konkret och metaforisk mening. Ta upp och diskutera i den mån det känns naturligt, frågeställningar kring sociala frågor som individen kontra gruppen, vänskap och identitet.

- "Äpplet och masken" sällar sig till ett mer traditionellt sätt att animera i ett utbud som numera domineras av 3-D-animationer av olika dignitet. Inte desto mindre är karaktärernas uttryck utmejslade och miljöerna detaljrika. Man har arbetat mycket med ljus och mörker för att illustrera olika tider på dygnet, ett imaginärt solljus för att förstärka förutsättningarna för att livet ska spira men också solen som en fiende i form av torka och död.

- Mot den livsbejakande grönskan ställs den murriga kompostmiljön som framstår som växternas kyrkogård och till och med ackompanjeras av skräckfilmsdimma, oroat vinande och ödesmättade kyrkklockor. Hur har animatörerna arbetat med de olika miljöer för att skapa skiftande stämningar? Försök att hitta exempel på hur den mänskliga världen gör sig påmind i ett överfört bildspråk.

Drömmen om att vara perfekt

Torben har storslagna drömmar om en karriär som utställningsäpple. Han ser sig själv i strålkastarljuset, stiltigt upplagd och glänsande för omvärlden att beundra. Målmedvetet strävar han efter att bli det perfekta exemplaret och han vet att han har rätt anlag. Nu gäller det bara att sköta sina kort. Sova bra, putsa skalet och undvika att få skadedjur. Att bli perfekt är självändamålet. De, som likt kompisen Newton saknar ambitioner, anser Torben vara losers.

När Sylvia helt sonika tar hans kropp i besittning vänds tillvaron upp och ner. Torben som tidigare sett med avsky på andra äpplen som angripits av ohyra är nu själv besmittad. Hans första instinkt är att livet är förstört såvida han inte blir av med 'parasiten' och han är beredd att göra vad som helst för att ta bort henne.

Att vara perfekt förutsätter att det finns en vedertagen bild av vad som är idealet. Äpplena i trädgården får ställa sig i kö för att testa sig i en mall. En liten ruta där deras kroppar passar eller inte passar in. Det visar sig förstås att de flesta inte uppfyller kraven för det perfekta. Antingen är de för små, för stora, skrynkliga eller har fel färgsättning.

Perfektionism är oftast ett ouppnåeligt ideal men inte desto mindre något vi ofta lockas att sträva efter. För att nå dit är vi beredda att kämpa och göra avkall. Men vägen dit kräver både något av oss själva och påverkar hur vi ser på omgivningen. För Torben är det som inte är perfekt förkastligt. Han anklagar sin vän Newton för att vara slö och oambitiös medan Newton menar att de defekta har sin plats är de ur Torbens perspektiv 'losers' som finns till för att bekräfta de perfekta.

- Hur ser Torben på sig själv och de andra äpplena? Varför vill han vara perfekt och vad betyder det egentligen att vara perfekt? Varför vill vi vara perfekta? Vad händer med

de som inte är perfekta? Det behövs fula äpplena så de kan se upp till eliten menar Torben. Finns det utrymme för empati om alla bara tänker på att vara perfekta själva, eller är det bra att konkurrera för att några ska lyckas?

Udda vänskap

“Äpplet och masken” handlar till stor del om vänskap. Dels om vänskap som funnits länge. Som den mellan Torben och Newton. Två äpplena med olika syn på livet men som vuxit upp tillsammans och därför ser varandra som syskon. Torben förnekar dock vid ett tillfälle att han är vän med Newton för att framstå i bättre dager. Newton ser hans "tunna skal" och menar att han visar falskhet, men sedan är han ändå trogen Torben när han skakas ner från trädet.

Central är också den vänskap, eller till och med kärlek, som växer fram mellan Torben och Sylvia. En relation som börjar dåligt men slutar i ett livslångt förhållande bortom tid och rum. Filmen visar att vänskap är något man får kämpa för och något som kan utvecklas med tiden. Vänskap ställs på prov och fördjupas.

Torben tar Newtons vänskap för given och tror att han ska rädda honom när han först skakats ner från trädet medan för Newton handlar vänskap om att finnas där och hans vänskap är mer kravlös.

När Torben slutligen ställs inför ultimatumet att avlägsna Sylvia, ställs han också inför frågan huruvida han är beredd att offra deras vänskap för sitt eget bästa. När han inser att Sylvia riskerar att bli fågelmat ändrar han sig och vill inte att hon ska dö. Han struntar hellre i sin framtida karriär som utställningsäpple. Deras vänskap handlar om ett beroende av varandra. Sylvia behöver äpplet för att bli en fjäril. Slutligen låter de naturen ha sin gång och Torben låter sig ruttna för att sedan återfödas som ett nytt äppelträd där Sylvia fortfarande finns vid hans sida.

- Diskutera filmens sensmoral. Hur tycker ni att vänskap växer fram? Blir den vänskap som uppstått genom prövningar starkare? Hur ser ni själva på vänskap? Vad är viktigt hos en vän? När märker vi att Torben ändrat uppfattning om Sylvia och börjar se henne som vän istället för en inkräktare? På vilket sätt berikar Torben och Newton varandra trots sina olikheter?

Vem är jag?

Vad ska du bli när du blir stor? Det är en fråga vi får många gånger i livet och en fråga vi också ställer oss själva. Det gör Torben också. Han tror att han vet svaret. Men gör han verkligen det? Kan man planera för hela livet och tänk om ens planer går om intet?

Torbens vandring och möte med andra kommer att förändra honom men också ge honom insikter om vem han egentligen är. Om man skulle beskriva honom i filmens början så är han en på ytan målmedveten perfektionist som lider av bacillskräck, inte gillar förändringar och drömmer om en stor karriär. Föreställningar som kommer att utmanas när Sylvia "flyttar in". Efter alla strapatser, där en avkapad nästipp påminner om att han med nöd och näppe undkom levande från en gräsklippare, inser Torben att det han mest värdesätter är ett tryggt och lugnt liv utan för mycket dramatik. Fåfång är han däremot även

då han återföds som träd. Är det en repa på barken?

Newton har en mer pragmatisk syn på livet. Han tycker inte att lite mask, löss eller skabb ska hindra någon att få se världen innan han ruttar. Sylvia å sin sida, som inte uppskattas av någon, drömmer om att bli fjäril. Mötet med olika karaktärer kommer att tacklas olika av de tre 'personligheterna'. Sylvia tycker att Torben är ett tråkigt gå-hem-tidigt äpple som inte kan släppa loss ens på fest. Newton är pigg på det mesta och han får efter alla strapatser bara mersmak och planerar att dra vidare (till The Big Apple såklart) tillsammans med körsbäret Bo.

Kolla, de sitter i fast i något utbrister grönsakerna när de udda vännerna dyker upp i deras ombonade växthus. Auberginen, som styr växthuset med järnhand, påpekar hur illa det går om man liksom de tre främlingarna inte sitter fast vid någon stjälk. Total anarki och farlig rotlöshet!

Animatörerna har tecknat de olika frukterna utifrån vilka 'personligheter' de ska representera. Och deras karaktär och egenskaper sätts i förhållande till varandra för att förstärka deras olikheter. Torben, perfektionist både till det yttre och inre har svårt att vara spontan, att ta för sig av livet eller bejaka utmaningar om det inte följer den plan han har stakat ut. Newton blir hans absoluta motsats med sitt lite felaktiga utseende, liknar mer ett päron än ett äpple, och sin lättsamma hållning till livet. Det som sker det sker och under tiden ska man leva livet fullt ut är hans devis. Frukterna i växthuset är tydligt tuktade och räddhågsna och kommer förmodligen inte söka sig utanför glasväggarna medan de mer exotiska frukterna som lyckas 'rymma' från en kartong ställer till med en stor fest. Deras motsats finns givetvis hos de stränga potatisarna som bara oroar sig för världens undergång och därför byggt en ark för att rädda sig själva när den dagen kommer.

- Hur vill ni tolka de olika frukterna/grönsakerna/rotfrukterna? Vad har de för egenskaper? Vilka typer representerar dem? Hur hör de yttre egenskaperna ihop med de inre? Om man jämför Torben och Newton. Hur ser de på livet och vilka drömmar har de? Förändras de under fil-

mens gång? Vad upptäcker de om sig själva? Vilken frukt känner ni er mest besläktad med om ni skulle välja?

Produktionsuppgifter

Danmark 2009

Originaltitel: Æblet & ormen

Producent: Sarita Christensen, Petter Lindblad & Mimmi Spång

Manus: Marie Østerbye & Anders Morgenthaler

Regi: Anders Morgenthaler

Medregissör: Mads Juul

Huvudanimatör: Stine Marie Buhl

Klipp: Martin Schade & Andri Steinn

Originalmusik: Henrik Lindstrand

Svensk röstregi: Josef Fares

Svenska röster

Torben - Fares Fares

Newton - Claes Malmberg

Sylvia - Pia Johansson

Bo - Svante Thuresson

Potatismoses - Magnus Härenstam

Morgan - Torkel Pettersson

Auberginen Helge - Fredrik Hiller

Maskdoktorn - Björn Granath

Körsbäret Sten - Morgan Alling

Berättare - Niklas Falk

Tekniska uppgifter

Längd: 79 min

Format: Vidfilm

Ljud: Dolby

Censur: Barn tillåten

Svensk premiär: 29 oktober 2010

Distribution

Folkets Bio/Scanbox Filmlager, Hjalmar Gullbergsgatan 1, 211 49

Malmö. Tel 040-12 08 82. Info: Folkets Bio, Box 17099, 104 62

Stockholm Tel 08-545 275 20, fax 08-545 275 27 epost info@folketsbio.se. www.folketsbio.se

Redaktion

Andreas Hoffsten, Film i hela landet, Svenska Filminstitutet, oktober 2010